

Eser-Rey İhtilâfında **Gumârî'nin Kevserî'ye Eleştirileri**

Mustafa YÜCEER

al-Ghumârî's Criticisms of al-Kawtharî in
Athar-Rayy Dispute

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1419

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

Fecr Yayınları

Yayın No | Publication Number: 872

Kitap Adı: Eser-Rey İhtilâfında Gumârî'nin Kevserî'ye Eleştirileri

Book Title (English): al-Ghumârî's Criticisms of al-Kawtharî in Athar-Rayy Dispute

ISBN: 978-625-6123-25-0

DOI: doi.org/10.70458/fcr.9786256123250

Yazar | Author: Mustafa YÜCEER

orcid.org/978-625-6123-25-0

Editörler | Editors: Yusuf ACAR | orcid.org/0000-0001-7579-5264

Süleyman ŞAHİN | orcid.org/0000-0002-7048-3381

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 360

Yayın Tarihi | Publication Date: Ekim | November 2024

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRHT9 | İslam hukuku ve mezhepler | Islamic law and jurisprudence

BISAC: REL098000 | İslam - Tarih | Islam - History

THEMA: QRM | İslam hukuku ve yargılaması | Islamic law and jurisprudence

LC: KBP144 | İslam hukuku - Mezhepler arası ilişkiler | Islamic law - Inter-school relations

Atıf Bilgisi | Cite as: Yüceer, Mustafa. *Eser-Rey İhtilâfında Gumârî'nin Kevserî'ye Eleştirileri* – Ankara: Fecr Yayınları, 2024.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: + 90 (312) 310 08 60

http://www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Eser-Rey İhtilâfında Gumârî'nin Kevserî'ye Eleştirileri

Dr. Mustafa YÜCEER

Ankara 2024

Yazar Hakkında

Mustafa YÜCEER

08/07/1984 tarihinde Ankara/Çamlıdere’de dünyaya geldi. Hafızlık ve Arapça eğitiminin ardından 2003 yılında Kızılcahamam İmam Hatip Lisesi’nden mezun oldu. Sırasıyla Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (2008) ile Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’ni (2012) bitirdi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hadis Ana Bilim Dalı’nda “Ömer Nasuhi Bilmen’in Hukûk-i İslâmiyye ve Istılâhât-ı Fıkhiyye Kâmusu Adlı Eserinde Geçen Hadislerin Tahric ve Değerlendirilmesi” başlıklı teziyle 2015 yılında yüksek lisansını tamamladı. 2020 yılında "Hadis İlmi Açısından Osmanlı Manzum Hadis Edebiyatında Yer Alan Rivayetler" konulu doktora tezini aynı anabilim dalında Prof. Dr. Muhittin Uysal danışmanlığında başarıyla savundu.

Yüceer, 2004 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde din görevlisi olarak çalışmaya başladı. 2012 yılında Konya Selçuklu Dini Yüksek İhtisas Merkezi’ni kazandı ve 2015 yılında mezun olarak Ankara/Güdül ilçesinde vaiz ve müftülük görevlerinde bulundu.

2017 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü Hadis Anabilim Dalı’nda araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlayan Yüceer, aynı fakültede öğretim üyesi olarak görev yaptı. Halihazırda İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi Hadis Anabilim Dalı’nda Doktor Öğretim Üyesi olarak görevine devam eden Yüceer’in uluslararası ve ulusal dergilerde yayımlanmış akademik makaleleri, kitap bölümleri ve bildirileri bulunmaktadır.

Yayımlanmış Çalışmaları

1. Eser-Rey İhtilâfında Gumârî’nin Kevserî’ye Eleştirileri” Fecr Yayınları Ankara 2024
2. Osmanlı Manzum Hadis Edebiyatı, TDV Yayınları, Ankara 2021
3. Kelâmla İlgili Rivayetler, Hikmetevi Yayınları, Konya 2020
4. Ömer Nasuhi Bilmen’in Hadisleri Kullanımı "İstılâhât-ı Fıkhiyye Kâmusu’nda Yer Alan Hadislerin Tahric ve Tenkîdi Bağamında" Ankara, 2017.

Email: mustafayuceer@gmail.com

About the Author

Mustafa YÜCEER

He was born on 08/07/1984 in Ankara/Çamlıdere. After completing his Qur'an memorization (Hafız) and Arabic education, he graduated from Kızılcahamam Imam Hatip High School in 2003. He later graduated from the Department of Turkish Language and Literature at Trakya University, Faculty of Literature (2008), and the Faculty of Theology at Ankara University (2012). In 2015, he completed his master's degree in the Department of Hadith at Necmettin Erbakan University's Institute of Social Sciences with a thesis titled "The Extraction and Evaluation of Hadiths Mentioned in Ömer Nasuhi Bilmen's Work *Hukûk-i İslamiyye ve Istılâhât-ı Fıkhiyye Kâmusu*." In 2020, he successfully defended his doctoral dissertation, titled "The Narrations in Ottoman Rhymed Hadith Literature from the Perspective of Hadith Studies," under the supervision of Prof. Dr. Muhittin Uysal in the same department.

Yüceer began working as a religious officer within the Directorate of Religious Affairs in 2004. In 2012, he was admitted to the Konya Selçuklu Advanced Religious Specialization Center, from which he graduated in 2015, and then served as a preacher and mufti in the Gündül district of Ankara.

In 2017, Yüceer began working as a research assistant in the Department of Hadith at the Faculty of Theology, Selçuk University. He later served as a faculty member at the same university. Currently, he continues his role as an Assistant Professor in the Department of Hadith at Istanbul Medeniyet University, Faculty of Islamic Sciences. Yüceer has published academic articles, book chapters, and papers in international and national journals.

Published Works:

1. *Gumârî's Criticisms of Kevserî in the Dispute over Tradition and Opinion*, Fecr Publishing, Ankara, 2024
2. *Ottoman Rhymed Hadith Literature*, TDV Publishing, Ankara, 2021
3. *Narrations Related to Theology*, Hikmetevi Publishing, Konya, 2020
4. *Ömer Nasuhi Bilmen's Use of Hadiths: "In the Context of the Extraction and Criticism of the Hadiths Included in Istılâhât-ı Fıkhiyye Kâmusu"*, Ankara, 2017

Email: mustafayuceer@gmail.com

Kitap Hakkında

Eser-Rey İhtilâfında Gumârî'nin Kevserî'ye Eleştirileri

İslam tarihinde Şâfiî ile başlayıp mihne sonrası varlığını kabul ettiren ehl-i hadis düşüncesi ile daha çok Hanefî mezhebi ile özdeşleştirilen ehl-i rey arasında yaşanan ihtilaflar, delillere yüklenen anlam ve metodik farklılıklar etrafında seyretmiştir. Her iki grubun iddia ve savunuları pek çok müellif tarafından inceleme konusu yapılırken günümüzde de tartışmaların devam ettiği görülmektedir. Nitekim son dönemde Mısır'da gelişen tecdid eksenli bakış açılarının yanında ehl-i hadis kabul edebileceğimiz düşünce yapısını savunan Ahmed el-Gumârî'nin (ö. 1960) ehl-i rey kabul ettiği Kevserî'yi (ö. 1952) görüşlerindeki tenakuzları tespit ederek ilzam etme çabası, ihtilafın devam ettiğine işaret etmektedir. Kevserî'nin vefatından sonra neşredilen *Beyânü telbîsi'l-müfterî: Muhammed Zâhid el-Kevserî* isimli eserinde Ebû Hanîfe başta olmak üzere bazı Hanefîleri de tenkit eden Gumârî, Kevserî'nin eserlerinden tenakuzlarını tespit etmeye çalışmıştır. İlmin Süreyya yıldızında olsa da Fârisîlerden birinin ulaşabileceğini ifade eden rivayet etrafında bir tenkit geliştirmiş, hadiste Ebû Hanîfe'nin kastedilemeyeceğini savunmuştur. Bunun dışında Kevserî'nin sahabe başta olmak üzere, mezhep imamları ve ulemâyı ta'n ettiğini iddia etmiş; hadis ve fıkıh usulüne dair tenakuzlarına değinmiştir. Eserinin ikinci bölümünde ise râvilere yönelik tenakuz iddiaları öne sürülmüştür. Gumârî önce Kevserî'nin bir rivayeti veya râviyi kabul ettiğini tespit etmiş akabinde aynı rivayeti veya râviyi reddettiğini yine Kevserî'nin eserlerinden örneklemiştir. Gumârî'nin dil ve üslubunda hakaretamiz ifadelerin sıklıkla yer alması, Ebû Hanîfe'yi acemlerin peygamberi, Kevserî'yi de Ebû Hanîfe'nin ümmeti gibi tanımlaması, ithilaftan ziyade itikadi sonuçlar doğuran polemik unsurları arasındadır. Çalışma sürecinde Gumârî'nin tenakuz iddialarının çoğunda eksik veya hatalı bilgiler verdiği ya da Hanefîlerin hadislerle ilgili

Anahtar Kelimeler: Ehl-i Hadis; Ehl-i Rey; İhtilâf; Kevserî; Gumârî.

About the Book

al-Ghumārī's Criticisms of al-Kawtharī in Athar-Rayy Dispute

In the history of Islam, the disagreements between Ahl al-Hadith, which started with al-Shafi'i and established its existence after the Mihna, and Ahl al-Rayy, which is mostly identified with the Hanafi madhhab, have progressed around the meaning and methodological differences attributed to the evidence. While the claims and defences of both groups have been analysed by many authors, it is seen that the debates continue today. Indeed, the efforts of Ahmad al-Ghumārī (d. 1960), who defends the viewpoints of Ahl al-Hadith as well as the viewpoints based on tajdīd that have developed in Egypt in the recent period, to commit al-Kawtharī (d. 1952), whom he considers Ahl al-Rayy, by identifying the discrepancies in his views, indicate that the dispute continues. *Bayān al-telbisi al-muftari Muhammad Zāhid al-Kawtharī*, which was published after al-Kawsari's death, al-Ghumārī criticised some Hanafis, especially Abū Hanīfa, and tried to identify contradictions from al-Kawtharī's works. He developed a criticism around the narration that states that knowledge can be reached by a Persian even if it is in the star of Surya, and defended that Abū Hanīfa cannot be meant in the hadith. Apart from this, he claimed that al-Kawtharī criticized the imams of the sect and the ulema, especially the Companions, and he also mentioned his contradictions in hadith and fiqh methodology. In the second part of his work, allegations of contradictions against the narrators were put forward. al-Ghumārī first determined that al-Kawtharī accepted a narration or a narrator, and then exemplified his rejection of the same narration or a narrator from al-Kawtharī's works. The frequent use of insulting expressions in al-Ghumārī's language and style, and his defining Abū Hanīfa as the prophet of the Persians and al-Kawtharī as the ummah of Abū Hanīfa are among the polemical elements that have theological consequences rather than accusations.

In the course of the study, it was observed that al-Ghumārī gave incomplete or erroneous information in most of his claims of contradiction or did not take into account the methods followed by the Hanafīs regarding hadīths, while al-Kawtharī exhibited different perspectives on the criticisms made in previous periods in terms of jarh and ta'līl, especially in matters related to the rī-jal, although in our opinion there is no contradiction. Therefore, as a result of the findings, it can be concluded that al-Ghumārī's work, which was written to shed light on the last period of the work-heritage controversy, is more oriented towards fictional claims and polemics rather than a scientific and methodical criticism.

Keywords: Ahl al-Hadith; Ahl al-Ray; Dispute; al-Qawsari; al-Ghumārī.

İthaf

*Hem maddi hem manevi cihadı her türlü zorluğa rağmen yaşayarak
gösteren, Müslümanların harim-i ismetini canlarını ortaya koyarak
muhafaza eden Gazze'nin asil yürekli yiğitlerine...
Ölümü düğün gibi bekleyen, koşulsuz Allah'a teslim olmuş
Doğu Türkistan'ın mazlum gönüllerine...
Seherde kalkıp secde makamında acziyetini arz ederek göz yaşı
döken ruhu temiz, elleri nasırlı Anadolu'nun çilekeş mü'minlerine...
İslam'ın kemâli, küfrün zevâli için bulunduğu konumun hakkını
layıkıyla yerine getirmeye çalışan
helal lokma peşinde koşan din kardeşlerime...*

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	15
GİRİŞ	21

BİRİNCİ BÖLÜM

KEVSERÎ İLE GUMÂRÎ'NİN BİYOGRAFİLERİ VE ESERLERİ	33
1. Kevserî, (ö. 1952) Hayatı ve Eserleri	33
1.1. Şahsiyeti ve İlmi Yönü	45
1.2. Kevserî'ye Dair Çalışmalar	47
2. Gumârî (ö. 1960), Hayatı ve Eserleri	54
2.1. Şahsiyeti ve İlmi Yönü	66
2.2. Gumârî'ye Dair Çalışmalar	69
3. <i>Beyânü Telbîsî'l-Müfterî Muhammed Zâhid el-Kevserî (Reddû'l-Kevserî ale'l-Kevserî)</i>	73

İKİNCİ BÖLÜM

GUMÂRÎ'NİN KEVSERÎ ELEŞTİRİSİ	83
1. Gumârî'nin Süreyya Yıldızı Hadisi Bağlamında İtirazları	83
1.1. Tartışmanın Mihveri: Süreyya Yıldızı Hadisi	91
1.2. Değerlendirme	97
2. Sahâbe, Mezhep İmamları ve Ulemâ'ya Eleştiriler	100
2.1. Sahâbeye Yönelik Eleştiriler	101
2.2. Mezhep İmamlarına Yönelik Eleştiriler	113
2.3. Ulemâya Yönelik Eleştiriler	140

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

USUL, ESER VE MESELELER	145
1. Kadim Bir Tartışma: Mürsel ve Hükmü	145
2. Mevkuf ve Maktû Haber	158
3. Munkatı	167
4. Tedlis ve Müdellis'in Durumu	172
5. Meçhul	183
6. Mütâbaat ve Şâhid (İtibar)	191
7. Rivayetin Bütün Tariklerini Bir Arada Değerlendirme	197
8. Teferrüd	199

9. Munker-----	203
10. Senedsiz Rivayetler-----	204
11. Meçhul Tâbiîn Rivayeti ve İbn Hibbân'a Dair-----	206
12. Tek Bir Kişinin Cerh Ettiği Râvinin Rivayeti -----	212
13. Tevsik-Tecrîh, Takdim-Tehir ve Muâsarât'a Dair -----	216
14. Cerhi nakleden kimsenin kınanması -----	221
15. Cerh ve Ta'dilde Tercih Önceliği-----	224
16. Kendisinden Tek Kişinin Hadis Naklettiği Kimse -----	226
17. Kütüb-i Sitte Rivayetleri ve Râvileri -----	227
17.1. Sahîhayn Hadislerini Zayıf Kabul Etme -----	230
17.2. Sahîhayn ve Dört Sünen'in Râvilerine Dair -----	235
18. Kütüb-i Sitte Dışı Rivayetler-----	241
19. Mevzu ve Zayıf Hadisin Delil Oluşu-----	245
19.1. Mevzu Haber -----	245
19.2 Zayıf Hadis-----	248
20. Sünnet ve Hadis Nedir? -----	254
21. Fıkıh Usulüne Dair Değerlendirmeler -----	261
21.1. Mutlak'ın Takyîdi -----	261
21.2. Âmm'ın Tahsisi -----	265
21.3. Yasakların Mubahlara Takdimi/Tehiri -----	268
21.4. Ziyâdetü's-Sika ve Rivayetteki Ziyâde -----	271
21.5. Tercih Noktasında Rivayetleri Cem ve Terk -----	279
21.6. Yaşanan Her Olay Umumi Midir? -----	281
21.7. Ümmetin Ameli Vücuba mı Delâlet Eder?-----	282
21.8. Söz, Fiile Tercih Edilir? -----	284
21.9. Batıl Yorum -----	285
21.10. Şâri'in Tahsis Etmediği Durumlarda Tahsis -----	292
21.11. Delillerde Katî-Zannî Ayrımı -----	294
21.12. İcâzete Dair-----	296
21.13. Delili Kabul Edene İftira, Delilin Sahibine İftiradır! -----	297
22. Kevserî'nin Durumuna Dair Bir Değerlendirme! -----	298

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

RİCALE DAİR ELEŞTİRİLER -----	301
1. Zayıf Râviler -----	301
1.1. Ebû Bekir Abdullah b. Ebî Meryem el-Gassânî (ö. 156/773---)	302
1.2. Muhammed b. Şüca' es-Selcî (ö. 266/880)-----	302

1.3. Abdullah b. Sâlih (ö. 223/838)-----	303
1.4. Vâkıdî (ö. 227/823)-----	303
1.5. İbn Lehîa (ö. 174/790)-----	305
1.6. Bakıyye b. Velîd (ö. 197/812)-----	305
1.7. Hasan b. es-Sabbâh (ö. 249/863)-----	305
1.8. Müsennâ b. es-Sabbâh (ö. 149/766)-----	306
1.9. Mûsâ b. Ebî Kesîr -----	306
1.10. Abdülmecid b. Ebû Revvâd (ö. 159/776)-----	307
1.11. Yusuf b. Hâlid es-Semtî (ö. 189/805) -----	307
2. Râviler ve Tenâkuz-----	308
2.1. Muhammed b. Osman b. Ebî Şeybe (ö. 297/910) -----	308
2.2. Câbir el-Cûfî (ö. 128/746) -----	310
2.3. İkrime (ö. 105/723)-----	311
2.4. Haccâc b. Ertât (ö. 145/762) -----	312
2.5. Amr b. Şuayb (ö. 118/736)-----	315
2.6. Hüseyim (ö. 183/799) -----	316
2.7. Saîd b. Ebî Arûbe (ö. 156/773) -----	317
2.8. Katâde (ö. 117/735) -----	317
2.9. Muhammed b. İshâk (ö. 151/768)-----	318
2.10. Ebû Kılâbe (ö. 104/722)-----	318
2.11. Leys b. Ebî Süleyim (ö. 138/755) -----	318
2.12. Abdullah b. Sâlih (ö. 223/838)-----	319
2.13. İbn Sîrîn (ö. 110/729)-----	319
2.14. Hâris el-A'ver (ö. 65/684)-----	320
2.15. Ebû İshak es-Sebîl (ö. 127/745)-----	320
2.16. Nuaym b. Hammâd (ö. 228/743) -----	321
2.17. Osman b. Saîd ed-Dârimî (ö. 280/894)-----	321
2.18. Ebü's-Şeyh (ö. 369/979)-----	322
2.19. Ebû Avâne (el-Veddâh b. Abdullah el-Yeşkurî) (ö. 176/792)323	
2.20. Abdullah b. Ahmed b. Hanbel (ö. 290/903) -----	323
SONUÇ -----	327
KAYNAKÇA -----	333
DİZİN -----	355

ÖN SÖZ

İçinde bulunduğumuz modern zamanların kaos ve kargaşasının en yoğun şekilde hissedildiği bir dönemde kaleme alınan bu eser, 2021 yılında Kovid-19 salgını başta olmak üzere pek çok önemli olaya şahitlik etmiştir. Örneğin, Afganistan’da Taliban’ın idareyi ele alması, Hanefî-Mâtûrîdî çizginin somut bir örneğini sunup sunamayacakları konusunda zihinlerde soru işaretleri uyandırmıştır. Aynı yıl, İsrail’in Filistin’e yönelik saldırıları, mümin gönülleri derinden sarsmış; 324 Filistinli kardeşimizin şehit olduğu, 17000 kişinin ise yaralandığı bu olaylar, İslam dünyasında derin yaralar açmıştır. Henüz eserin neşredildiği dönemde yaşanacak büyük bir soykırımın sinyalleri alınmamış, bu acı tablonun daha da derinleşeceği, şehitlerin 42.000’i bulacağı ve bir şehrin gözlerimizin önünde yok edileceği ihtimali akla gelmemiştir.

2022 yılında başlayan Rusya-Ukrayna savaşıyla birlikte, Afrika’daki bazı ülkelerde darbeler yaşanırken, teknolojik gelişmeler hız kazanmış, insanlık laboratuvarlarda üretilen kan nakillerine ve elektrikli araçların yaygın kullanımına tanıklık etmiştir. Robotik teknolojilerin ve yazılımların insan hayatını dönüştürdüğü bu süreçte, Doğu Türkistan başta olmak üzere dünyanın dört bir yanında zulümler aralıksız devam etmiştir. 2023 yılının şubat ayında ise Kahramanmaraş, Hatay ve Adıyaman başta olmak üzere 11 ili etkileyen, büyüklüğü 7.6 ve 7.7 olan iki deprem, “asrın felaketi” olarak tanımlanan büyük yıkımlara ve binlerce insanın hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Bu süreçte, gönüllü olarak deprem bölgesine gittiğimde, ilmî çalışmaların ne anlama geldiğini ve insanlık adına gerçek anlamını sorguladığım günler olmuştur.

Aynı yılın Ekim ayında, Siyonist İsrail ve destekçileri, Gazze’de emsalsiz bir soykırıma kalkışarak, kadın, çocuk ve sivil

demeden tonlarca bomba yağdırdı. Dünyanın çeşitli yerlerinden gösterilen tepkilerin, İslam dünyasındaki tepkilerden daha yüksek sesle dillendirilmesi ise acı bir gerçeği gözler önüne serdi. Ne yazık ki, İslam İşbirliği Teşkilatı gibi kuruluşlar, cılız açıklamalarla yetinerek, yaşanan bu zulüm karşısında somut bir adım atamadılar. Bu satırların yazıldığı esnada, 7 Ekim'den itibaren yaklaşık bir yıldır aralıksız devam eden bu soykırımda, 17 bin çocuk, 12 bin kadın olmak üzere 41 bin 615 Filistinli şehit düşerken, 96 bin 359 kişi ise yaralandı. Şehirlerin enkaz haline gelmesi ve kayıpların henüz tam anlamıyla tespit edilememesi, bu insanlık dramını daha da derinleştirmektedir.

Bu trajik olaylar yaşanırken, zihin dünyamızı şekillendiren yapay zeka gibi ilmî gelişmelerin yanı sıra, sel felaketleri, başıboş köpek sorunu, şiddet, istismar ve cinayetlerin artması da dünyanın içinde bulunduğu maddi ve manevi buhranın, ahir zaman ümmeti olma vasfını her geçen gün daha da belirginleştirdiğini göstermektedir.

Zemahşerî'nin *Keşşâf*'a yazdığı mukaddime gibi bir önsöz kaleme almak gönülden geçse de insanoğlunun kısa bir süre içinde geldiği noktayı tarihe not düşmek adına bu bilgiler zikredilmiştir. Zira İslam toplumunun içinde bulunduğu durum, bu eserde de işlendiği gibi, ihtilafa medar olan meseleler etrafında farklı bir anlam kazanmaktadır. Hz. Osman'ın şehadeti, hilafet tartışmaları ve ilahi sıfatların mahiyeti üzerine gelişen ilk dönem ihtilaf unsurları, Müslüman toplumun asırlar boyu süren ve kimi zaman kangrene dönüşen ayrışmalarına zemin hazırlamıştır. Tarihte yaşanan bu ihtilafların rahmet sayılması, dinî bir norm ile bir açıdan kabul edilirken ittifakların hüccet oluşu etrafında uzlaşa sağlanamamış; buna mukabil ihtilafların zemini, daima canlı tutulmuştur. İhtilaf kültürünün tabii neticelerinde rahmet aranırken polemiğe dönüşerek gelişen tekfir kültürünün sonuçlarında aranacak bir rahmet bulunamamakta ve kısır döngü içinde

değişim/dönüşümler yaşanmaktadır. Yani Müslümanın Müslümana bakışını betimleyecek ilkeler, rahmetten tekfire doğru evrilmektedir. Ehl-i sünnet çıtasının kapsam alanı ile bu çıtanın sahipliği veya aidiyet merkezini belirleyen parametreler de kimlik kargaşası yaşayan Müslüman toplumun bulunduğu sosyal hayatın algısını iki yönlü etkilemektedir. İslam tanımları bu etkileşimde önemli bir başlık olup İslamı sadece ahlakla ilişkilendirenler bir kapsama alanı belirlerken onu hayatın merkezi olarak görenlerin tanımları ise başka bir alanı oluşturmaktadır. İslamın merkezini hayatın her alanına hasreden bakış açısının, tarihi kodlarında önemli problemler bulunmamakla birlikte düşüncenin eyleme dönüşmemesinden kaynaklı eksiklikler, hatalar veya yanlış kabuller, sınırları, ilkeleri, öneri ve çözümleri olumsuz şekillendirmekte ve ihtilaflar, polemiğe dönmektedir. Dolayısıyla medeniyet dinî İslam, müntesipleri elinde çok başlı, çok sesli bir yapıya dönüştürken kimlik buhranı yaşayan müntesiplerinin günden güne aidiyet kaybı artmakta ayrıca tek sesli akımlar da varlıklarını pekiştirmektedir. Zaruriyat, haciyat ve tahsiniyat sıralamasında tahsiniyatın tetimmesi kabilinden sayılacak unsurların, zaruriyatın önüne geçirilmesi ile yeni polemikler meydana gelmektedir. İslamı sadece ahlak ile özdeşleştirmek ise dinin mahiyetini sarsarken ilah ve peygamber tasavvurlarını da değiştiren tartışmaları doğurmaktadır.

Bu çalışmada ehl-i hadis ve ehl-i rey ihtilafları ve bu ihtilafların polemiğe dönüş örnekleri, Mağrib bölgesinden Ebü'l-Feyz el-Gumârî'nin son devir Osmanlı âlimlerinden Muhammed Zâhid el-Kevserî'ye yönelttiği tenakuz iddiaları etrafında incelenmiştir. Giriş, dört bölüm ve sonuçtan oluşan kitabın birinci bölümünde her iki müellife, eserlerine ve görüşlerine dair genel bilgiler verilirken kitapta sıklıkla atıfta bulunulan çalışmaları ise detaylandırılmıştır. Gumârî'nin Süreyya yıldızı hadisi bağlamında itirazlarının yanı sıra sahabe, mezhep imamları ve ulemâ etrafında ya-

şanan polemikler, ikinci bölümün başlıca konularıdır. Üçüncü bölümde usule dair tartışmalar ele alınmıştır. Mürsel, munkatı, tedlis, münker, zayıf hadis, mevzu haber, cerh-ta'dîl ve meçhul gibi hadis usulüne dair meselelerle birlikte mutlak, mukayyed, âmm, hâs gibi delillerin delaletine dair fıkıh usulü konuları da tahlil edilmiştir. Kitabın dördüncü bölümünde ricale dair tartışmalar analiz edilmiş, Gumârî'nin râvilere dair tenakuz kabilinden zikrettiği bilgiler ve zayıf râviler ile ilgili iddialar araştırılmıştır. Sonuç kısmında genel bir değerlendirme yapılarak ihtilafların polemiğe dönüşü üzerinde durulmuştur.

Son olarak ihtilafların sünnetten kaynaklandığı iddiasını asırlar boyu tahlil eden ve orta yolu tutarak kriz dönemlerinde itidalî elden bırakmayan sayısız âlimin varlığı umut kapımızdır. Hakkın galip gelip batılın yok olacağı gerçeğini referans alarak bir kişiyi dahi kaybetmemek adına İslam'ın maksadını her daim gözetme ilkesiyle hareket eden ulemâyı rahmetle anmak ve açtıkları ufku hakkını teslim etmek ilmin gereğidir. Bu kaygı ve hassasiyetleri gözeterek çalışıp gayret gösterdiğine inandığım son dönem âlimlerimizden Muhammed Zâhid el-Kevserî ve Abdülfettâh Ebû Gudde başta olmak üzere vefayât kaydı düşmek ve rahmetle anmak adına Şuayb el-Arnâvut, Yusuf el-Karadâvî, Kemal Sandıkçı, Nureddin İtr, Râşit Küçük ve Ali Osman Koçkuzu'yu bu vesile ile hayırla yad ederim.

İlim yolculuğumda pek çok hocadan kısa veya uzun süreli dersler aldım, pekçok bilgi öğrendim. Bütün hocalarıma en kalbi dualarımı hürmetle arz ederken Nureddin Boyacılar hocama; bu çalışmanın editöryal sürecinde desteğini esirgemeyen Prof. Dr. Yusuf Acar ve Dr. Süleyman Şahin hocalarıma; tenkit ve tavsiyeleriyle esere katkı sunan Dr. Furkan Çakır, Dr. Abdullah Karaca ve Ar. Gör. Ali Sever'e minnettarım.

Dünya hayatının en büyük nimetlerinden olan hayırlı eş vasfını hakkıyla yerine getirme çabasına şahit olduğum eşim Elif hanıma, Rabbimden göz aydınlığı kılmasını niyaz ettiğim çocuk-

larım, Taha Yusuf, Muhammed Fatih ve Abdullah Huzeyfe'ye kıymetli fedakarlıkları ve sabırları için teşekkür eder, bu eserin öncelikle hocalarım, anne-babam ve ailemin muhterem fertleri namına kabul edilmiş bir sadaka-i cariye olmasını arzu ederim.

Vâhibü'l-idrâk müzdâd eylesin iz'ânımızı...

Mustafa Yüceer

Üsküdar 2024

KAYNAKÇA

- Abdürrezzâk, Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfi' es-San'ânî el-Himyerî. *el-Musannef fi'l-hadîs*. thk. Habîburrahman el-A'zamî. Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1. Basım, 1403.
- Acar, Yusuf. *Eser Rey Ayrışmasında Buhârî-Şâfî İlişkisi*. Konya: Hikmetevi, 1. Basım, 2022.
- Acar, Yusuf. "Zayıf Hadisin Amel Karinesiyle Desteklenmesi ve Tirmîzî'nin Sünen'i". *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 37 (2014), 41-70.
- Acar, Yusuf "İnanç ve Düşünce Ayrılığına Yol Açan Sebepler Üzerine Anlamacı ve Bütüncü Bir Yaklaşım: Batalyevsî ve et-Tenbîh Adlı Risâlesi,". *Marife Dergisi* 11/3 (2011), 77-106.
- Acar, Yusuf - Tekdamar, Çiğdem. "İbn Hıbbân'ın Ebû Hanîfe'yi Cerh Bağlamında Naklettiği Haberlerin Rivayet Değeri". *Akif* 51/2 (ts.), 94-131.
- Açık, Abdullah. *Buhari'nin Hadisleri Değerlendirme Metodu Açısından Uraniler Hadisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Afgânî, Muhammed Molla Abdulkadir. *Ukûdu'l-cümân fî menâkıbı'l-İmâm Âzâm (Dirâse ve Tahkîk)*. Mekke: Melik Abdulaziz Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1399.
- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî. *Müsnedü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*. thk. Şuayb el-Arnâvut - Âdil Mürşid. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1995.
- Ahmed Hayri. *el-İmâm el-Kevserî*. Kahire: el-Mektebetü'l-Ezheriyye li't-Türâs, 2000.
- Aksoy, Muhammed Mehdi. "Mezhepler Arası Mukayeseli Olarak İslam Hukukunda Mehîr". *Mizanü'l-Hak* 15 (2022), 411-437.
- Aktepe, İshak Emin. "Ebu Hanife ve Ehl-i Hadisin Sünnet Anlayışındaki Temel Farklar". *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 19 (2012), 115-130.
- Aktepe, İshak Emin. "Ehl-i Hadis'in Sünnet ve Hadis Müdafaalarındaki Üslup Sorunu". *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9/1 (2015), 111-124.

- Aliyyü'l-Kârî, Ebü'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Sultân Muhammed el-Herevî. *el-Esmâri'l-ceniyye fî esmâi'l-Hanefiyye*. thk. Abdülmuhsin Abdul-lah Ahmed. Irak: Merkezü'l-Buhûs ve'd-dirâsât, 1. Basım, 2009.
- Aliyyü'l-Kârî, Ebü'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Sultân Muhammed el-Herevî. *Şemmü'l-avâriz fî zemmi'r-Rüvâfiz*. Kahire: Merkezü'l-Furkân, 1. Basım, 2004.
- Aliyyü'l-Kârî, Ebü'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Sultân Muhammed el-Herevî. *Teşyû fukahâi'l-Hanefiyye li-teşnî süfehâi's-Şâfiyye*. Medine: Câmi-atü'l-İslâmiyye, Fıkhu Hanefî, M-4 360.
- Altıkulaç, Tayyar. "İkrime el-Berberî". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 22/40-42. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Altıntaş, Fatma Betül. "Aşırı/Çok Zayıf Hadis: Tarihsel Bir Kavram Analizi". *Diyanet İlmi Dergi* 55/4 (2019), 1047-1063.
- Apaydın, H. Yunus. "Hanefî Hukukçuların Hadis Karşısındaki Tavrılarının Bir Göstergesi Olarak Manevî İnkita' Anlayışı". *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/8 (1992), 159-194.
- Apaydın, Mehmet. *Vâkidî*. İstanbul: Siyer Yayınları, 1. Basım, 2021.
- Aslan, Recep. "Kulleteyn ile İlgili Rivâyetin İsnâd ve Metin Açısından Değerlendirilmesi". *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 11/1 (2011), 139-162.
- Aşıkkutlu, Emin. "Bir İsnad Tenkid Yöntemi Olarak Cerh-Ta'diller ve Uygulamadaki Sonuçları". *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20 (2001), 49-80.
- Avvâme, Muhammed. *İmamların Fikhî İhtilaflarında Hadislerin Rolü*. çev. M. Hayri Kırbasoğlu. İstanbul: Kayıhan, 1. Basım, 2020.
- Ay, Yusuf. "Hayvan Hakları Bağlamında İş'âr Uygulaması: Ebû Hanîfe'nin Rivâyetlere Yaklaşımı Ve Görüş Ayrılıkları". *Darulhadis İslami Araştırmalar Dergisi* 3 (2022), 37-67.
- Aydın, Nevzat. "Derinin Tabaklanması Rivayetinin Sened Tenkidi ve Domuz Derisinin Kullanımı Açısından Değerlendirilmesi". *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 15/2 (2015), 157-189.
- Aydınlı, Abdullah. *Hadis İstılahları Sözlüğü*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 3. Basım, 2009.
- Aynî, Ebû Muhammed (Ebü's-Senâ) Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed b. Mûsâ b. Ahmed. *Meğâni'l-ahyâr fî şerhi esâmî ricâli Meâni'l-Âsâr*. thk. Muhammed Hasan Muhammed Hasan İsmail. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 2006.

- Aynî, Ebû Muhammed (Ebü's-Senâ) Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed b. Mûsâ b. Ahmed. *Umdetü'l-kârî şerhu Sahîhi'l-Buhârî*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 1. Basım, ts.
- A'zamî, Muhammed Mustafa. "Sahabenin Tamamı Güvenilir İnsanlardır". çev. Enbiya Yıldırım. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (1996), 315-332.
- Bâbertî, Muhammed b. Muhammed b. Mahmud Ekmelüd'dîn er-Rûmî. *el-'Inâye şerhu'l-Hidâye*. Dâru'l-Fikir, ts.
- Bâcî, Ebû Velîd Süleyman b. Halef b. Sa'd b. Eyyûb b. Vâris el-Endelüsî. *el-Müntekâ şerhu Muvattâ*. Kahire: Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmî, 1. Basım, 1332.
- Bağcı, H. Musa. "el-Kütübü's-Sitte Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Otoritesini Oluşturan Faktörler". *İslami İlimler Dergisi* 2/2 (2007), 123-160.
- Balta, Yusuf. "Modern ve İslam Hukuku Açısından Tarihi Süreçte Tüzel Kişilik". *Amasya İlahiyat Dergisi* 17 (2021), 465-500.
- Bardakoğlu, Ali. "Âm". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 2/552-553. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.
- Bayraktutar, Muammer. "'Arabın Arap Olmayana Takvâ Dışında Bir Üstünlüğü Yoktur' Hadîsinin Hz. Peygamber'e İsnâdına Yönelik Fazlur Rahman'ın Eleştirileri ve Değerlendirilmesi". *Milel ve Nihal* 9/1 (2012), 31-80.
- Bedir, Mürteza. "Vakıf Doktrini: Doğuşu ve Gelişimi". *Vakıf Hukuk ve Toplum*. 6-14. İstanbul: İlem, 2013.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî. *es-Sünenü'l-kübrâ*. thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî. Beyrut: Dâru Hicr, 1. Basım, 2011.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî. *Ma'rifetü's-süneni ve'l-âsâr*. thk. Abdülmu'tî Emîn Kal'acî. Kahire: Dâru'l-Vefâ, 1. Basım, 1991.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî. *Menâkıbu's-Şâfiî li'l-Beyhakî*. thk. Seyyid Ahmet Sakr. Kahire: Mektebetü Dâri't-Türâs, 1. Basım, 1970.
- Bezzâr, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdilhâlik el-Basrî. *el-Bahru'z-zehhâr (Müsnedü'l-Bezzâr)*. thk. Mahfûzu'r-Rahmân Zeynu'l-lâh vd. Medine: Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem, 1. Basım, 2009.

- Buhârî, Alâüddîn Abdülaziz b. Ahmed. *Keşfü'l-esrâr an Usûli Fahrü'l-İslâm Pezdevî*. Ürdün: Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmî, ts.
- Buhârî, Ebû Abdillâh b. Muhammed b. İsmâîl el-Cu'fî. *el-Camiu'l-müsne-dî's-sahîhu'l-muhtasaru min umûri Rasulillahi ve sünenihi ve eyyâmihi*. thk. Muhammed Züheyr. Dâru Tavkî'n-necât, 2. Basım, 1422.
- Buhârî, Ebû Abdillâh b. Muhammed b. İsmâîl el-Cu'fî. *et-Târîhu'l-kebîr*. thk. Muhammed b. Sâlih b. Muhammed ed-Debbâsî. Riyad: el-Mütemeyyiz, 2019.
- Buhûbze, Muhammed b. el-Emîn. *Sahîfetü Sevâbık ve Cerîdetü Bevâik*. Kahire: Dâru'l-Âfâk, 1. Basım, 1430.
- Cessâs, Ebû Bekir Ahmed b. Ali. *Ahkâmu'l-Kur'ân*. thk. Abdüsselâm Muhammed Ali Şâhin. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1994.
- Cessâs, Ebû Bekir Ahmed b. Ali. *el-Fusûl fi'l-usûl*. Kuveyt: Vizâratü'l-Evkâf, 2. Basım, 1994.
- Coşkun, Akif. *İstanbul'dan Mısır'a Bir İslam Âlimi Zâhidü'l-Kevserî*. İstanbul: Işık, 1. Basım, 2013.
- Coşkun Ersöz, Şule. *Ukaylî'nin Kitâbu'd-duafâi'l-Kebîr'i ve Cerh-Ta'dil Metodu*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Coşkun, Selçuk. *Kavramsal ve Olgusal Açısından Sünnet-Gelenek İlişkisi*. İstanbul: İFAV, 1. Basım, 2014.
- Cüveynî, Ebü'l-Meâlî, Abdullah b. Yusuf b. Muhammed. *el-Burhân fî usûli'l-fıkıh*. thk. Abdülazîm ed-Dîb. Katar, 1. Basım, 1399.
- Cüveynî, Ebü'l-Meâlî, Abdullah b. Yusuf b. Muhammed. *Kitâbü't-telhîs fî usûli'l-fıkıh*. thk. Beşir Ahmed Umerî - Abdullah en-Nebbâlî. Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1. Basım, 1996.
- Çakan, İsmail Lütfi. *Hadislerde Görülen İhtilaflar ve Çözüm Yolları*. İstanbul: İFAV, 7. Basım, 2015.
- Çakır, Furkan. *Fıkıh Usûlünde Haber Nazariyesi*. Ankara: TDV Yayınları, 1. Basım, 2023.
- Çakır, Furkan - Şahin, Süleyman. "Cuma Hutbesini Dinlemekle İlgili Rivayetler ve Hükümler". *Diyanet İlmi Dergi* 60/2 (2024), 529-556.
- Çalışkan, Kamil. *Fıkıh Usulünde Lafızlar Bahsi Bağlamında Umum ve Husus Kavramları*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Çeker, Huzeyfe. "Hanefi Tabakatlarının Yazma Nüshaları". *Tahkik İslami İlimler Araştırma ve Neşir Dergisi* 1/2 (2018), 83-119.

- Çelik, Ali. "Tedlis Yapmakla İtham Edilen Basralı Râviler". *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13 (2019), 185-210.
- Çelik, Ali. "Tedlîs Yapmakla İtham Edilen Kûfeli Râviler". *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15 (2020), 99-123.
- Çetintaş, Recep. "Hanefî Mezhebinde Sahâbe Kavlinin Hüccet Değeri". *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/32 (2017), 607-641.
- Çiçek, İsmail. *Hanefîler ve Hadis Usûlü (İlk Beş Asır Özelinde)*. Bayburt: Bayburt Üniversitesi, Doktora Tezi, 2020.
- Çiçek, İsmail. *Zarûrî Durumlarda Kolaylık İfade Eden Hadislerin Tetkiki*. Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Çiftçi, Muhammed Hüsnü. *Ehl-i Rey ve Ehl-i Hadisin Fıkîhî Yaklaşımları (Ebû Hanîfe-Buhârî Özelinde)*. İstanbul: Nizâmiye Akademi, 1. Basım, 2020.
- Dârekutnî, Ebü'l-Hasen Alî b. Ömer b. Ahmed. *Sünenü'd-Dârekutnî*. thk. Şuayb el-Arnâvut. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1. Basım, 2005.
- Demir, Şenol. "Tartışma ve Polemik Kavramlarına Dair". *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum* 3/9 (Eylül 2015), 183-194.
- Dimeşkî, Ebû'l-Hasan el-Haseynî. *Zeylî Tezikereti'l-Huffâz li'z-Zehebî (Lâhzu'l-elhâz ve Zeylî Tabâkât ile birlikte)*. thk. Muhammed Zâhid el-Kevserî. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1347.
- Dilek, Mehmet. "Hadislerde 'Arazi ve Mera Islahına' Yönelik Teşvikler". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 9/2 (2009), 211-230.
- Duderija, Adis. "İlerlemeci İslam Düşüncesinde Sünnet Kavramı". çev. Musa Eşit. *Darulhadis İslami Araştırmalar Dergisi* 6 (ts.), 73-82.
- Dutton, Yasin. "Sünnet, Hadîs ve Medine Ameli". çev. Yavuz Köktaş. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 2/4 (2002), 195-213.
- Düzenli, Muhittin. "İslam Rivâyet Geleneğinde İcâzet". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/17 (2004), 265-300.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. Eş'as b. İshâk b. el-Ezdî es-Sicistânî. *Sünen-ü Ebî Dâvûd*. nşr. Muhammed Muhyiddin Abdülhamid. Beyrut: Mekebetü'l-Asriyye, ts.
- Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh b. İshâk el-İsfahânî. *Hilyetü'l-Evliyâ*. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1409.
- Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh b. İshâk el-İsfahânî. *Müsnedü'l-İmâm Ebî Hanîfe*. Riyad: Mektebetü'l-Kevser, 1. Basım, 1994.

- Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh b. İshâk el-İsfahânî. *Târîhu İsfahan*. thk. Seyyid Kesrevî Hasan. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1990.
- Ebû Ya'lâ el-Halîlî, Halil b. Abdullah b. Ahmed b. İbrahim. *el-İrşâd fî ma'rifeti ulemâi'l-hadîs*. thk. Muhammed Said Ömer İdris.. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1. Basım, 1409.
- Ebû Yusuf, Ya'kub b. İbrahim el-Ensârî. *Harâc*. thk. Abdurrauf Said - Sa'd Hasan Muhammed. Kahire: el-Mektebetü'l-Ezheriyye li't-Türâs, ts.
- Ebû Yusuf, Ya'kub b. İbrahim el-Ensârî. *Kitâbü'l-Âsâr*. thk. Ebu'l-Vefâ. Haydarabad: İhyâu'l-Maârif, 1355.
- Ece, Abdurrahman. "el-Gumârî ve el-Muğîr ale'l-Ehadisi'l-Mavdûa fî'l-Cami'i's-Sağîr Adlı Eseri". *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 2/4 (2010), 104-136.
- Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn. *Silsiletü'l-ehâdisi'd-daîfe ve'l-mevdûa' ve e-seruha's-seyyi' fî'l-ümme*. Riyad: Mektebetü'l-Maârif, 1. Basım, 1988.
- Ensârî, Zekeriyya b. Muhammed b. Zekeriyyâ. *Esne'l-metâlib fî şerhi Ravdu't-Tâlib ve meahû Hâşiyetü Remlî el-Kebîr*. Mısır: Dârü'l-Kitâbi'l-İslâmî, ts.
- Erdem, Sami. "Vitr Namazının Hükmüne Dair Tartışmalar ve Abdülganî en-Nâblusî'nin Keşfü's-Sitr an Farziyyeti'l-Vitr Adlı Risalesi". *M.Ü. İlâhiyat Fakültesi Dergisi* 2/43 (2012), 5-39.
- Erkaya, Mahmud Esad. *Haneî Fakihlerin Zayıf Hadisle Hüküm Verme Gereklere (el-Hidâye Örneği)*. Araştırma Yayınları, 2015.
- Erman, Uğur. "Cerh Açısından Kadın Râvîler". *Şarkiyat* 2/11 (2019), 989-1006.
- Ertürk, Mustafa. "Muhaddislerin Ebû Hanîfe'ye (80-150/669-767) Yönelik Eleştirilerinin Değeri Meselesi". *İmam- A'zam Ebû Hanîfe ve Düşünce Sistemi (Sempozyum Tebliğ ve Müzakereleri)*. ed. İbrahim Hatiboğlu. 305-315. Bursa: Kurav Yayınları, 2005.
- Ertürk, Mustafa. "Mutayyen". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 31/383. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Eroğlu, Ayşegül, *Hadis Tarihinde Cehmiyye – Hicri İlk Beş Asır*- Ankara: TDV Yayınları, 1. Basım. 2023.
- Erul, Bünyamin. "Kevserî'nin Dirâyet Yönü 'en-Nüketu't-Tarife' Örneği". *Muhammed Zâhid el-Kevserî Hayatı-Eserleri-Tesirleri*. hzr. Necdet Yılmaz. 83-105. Sehâ Neşriyat, 1996.

- Erul, Bünyamin. *Sahâbenin Sünnet Anlayışı*, Ankara: TDV Yayınları, 1. Basım, 1999.
- Eserî, Ebû Muhammed Hasan b. Ali b. Halef. *Fıkhü'l-Ahmed b. Sıddîk el-Gumârî*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1. Basım, 2005.
- Eserî, Ebü'l-Hâris Ali Hasan Ali Abdülhamid el-Halebî. *Keşfü'l-mütevârî min telbîsâtî'l-Gumârî*. Demmâm: Dâru İbni'l-Cevzî, 1. Basım, 1990.
- Evgin, Abdulkadir. "Buhârî ve Müslim'in İlk Hadisleri ve 'İlk Olma Gereklileri' Hakkında Bir Araştırma". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* 9/2 (2009), 39-67.
- Furkani Mehterhan. "Kadı Ebû Ca'fer el-Belhî'ye Ait el-İbâne fi'r-red ale'l-muşeniîn alâ Ebî Hanîfe Adlı Risalenin İncelemesi ve Tahki ki", *İslam Araştırmalar Dergisi* 43 (2019), 73-181.
- Futsi, Ali Fuat. "İbrâhim en-Nehaî'ye Yöneltilen Tenkitler Hakkında Mülahazalar". *Kocatepe İslami İlimler Dergisi* 7/1 (2024), 168-189.
- Goufî, Hamid. "et-Taassubu'l-mezhebî ve eseruhû fî nakdi'r-ricâl (Dirâse fî menheci'n-nakdî li's-şeyh Muhammez Zâhid el-Kevserî". *Mecelletü'l-Ulûmi'l-İslâmiyye* 1/32 (2023), 135-174.
- Görmez, Mehmet. *Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ve Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu*. Ankara: Otto Yayınları, 5. Basım, 2014.
- Gumârî, Ebu'l-Fadl Abdullah b. es-Sıddîk. *Sebîlî't-Tevfîk fî tercümeti Abdullah b. es-Sıddîk*. Kahire: Mektebetü'l-Kahire, 3. Basım, 2012.
- Gumârî, Ebü'l-Fadl Abdullah Muhammed b. Sıddîk. *Bideu't-tefâsîr*. Mağrib: Dâru'r-Reşâdi'l-Hadîse, 2. Basım, 1986.
- Gumârî, Ebü'l-Fadl Abdullah Muhammed b. Sıddîk. *Kitâbü Bidâi't-tefâsîr*. Kazablanka: Daru'r-Reşad el-Hadîsiyye, 2. Basım, 1986.
- Gumârî, Ebü'l-Feyz Ahmed b. Muhammed b. es-Sıddîk. *Avâtifu'l-letâif min ehâdisi Avârifü'l-meârif*. thk. Edîp el-Kimvânî - Muhammed Mahmud Mustafa. Mekke: el-Mektebetü'l-Mekkiyye, 1. Basım, 2001.
- Gumârî, Ebü'l-Feyz Ahmed b. Muhammed b. es-Sıddîk. *Beyânü Telbîsî'l-Müfterî: Muhammed Zâhid el-Kevserî (Reddî'l-Kevserî ale'l-Kevserî)*. thk. Ebü'l-Hâris Abdülhamid el-Halebî el-Eserî. Riyad: Dâru's-Sumey'î, 2. Basım, 1996.
- Gumârî, Ebü'l-Feyz Ahmed b. Muhammed b. es-Sıddîk. *Cü'netü'l-attâr fî turafi'l-fevâidi ve nevâdiri'l-ahbâr*. ts.
- Gumârî, Ebü'l-Feyz Ahmed b. Muhammed b. es-Sıddîk. *el-Atbü'l-i'lânî li men vesseka Sâlih el-Fülânî*. Erişim 05 Nisan 2024.
<https://www.alukah.net/library/0/82121/-الإعلاني-مخطوطة-العتب-العلاني>
 /لمن-وثق-صالحا-الفلائي

- Gumârî, Ebü'l-Feyz Ahmed b. Muhammed b. es-Sıddîk. *el-Bahru'l-amîk fî merviyâtı İbni's-Sıddîk*. Kahire: Dârü'l-Kütüb, 1. Basım, 2007.
- Gumârî, Ebü'l-Feyz Ahmed b. Muhammed b. es-Sıddîk. *el-Cevâbü'l-müfîd li's-sâili ve'l-müs- tefîd*. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 2002.
- Gumârî, Ebü'l-Feyz Ahmed b. Muhammed b. es-Sıddîk. *el-Efdâlî ve'l-min-ne fî ru'yeti'n-nisâi lillâhi fî'l-cenne*. Kahire: Mektebetü'l-Kahire, 2. Basım, 2018.
- Gumârî, Ebü'l-Feyz Ahmed b. Muhammed b. es-Sıddîk. *el-Hisbe alâ men cevveze salâte'l-cum'ati bi lâ hutbe*. Tıtvân: Matbaatü'l-Mehdiyye, 1. Basım, ts.
- Gumârî, Ebü'l-Feyz Ahmed b. Muhammed b. es-Sıddîk. *el-İknâ' bi sıhhati salâti'l-cum'a fî'l-menzili halfe'l-mizyâ'*. Kahire: Mektebetü't-Telîf, 1. Basım, 1955.
- Gumârî, Ebü'l-Feyz Ahmed b. Muhammed b. es-Sıddîk. *el-İsti'âze ve'l-has-bele mimmen sahhaha hadîse'l-besmele (Şevâriku'l-envârî'l-munîfe bi zuhûri'n-nevâcizi'l-şerîfe ve İrşâdü'l-mürbi'în ilâ turuki hadîsi erba'în ile birlikte)*. Kahire: Mektebetü'l-Kahire, 5. Basım, 2009.
- Gumârî, Ebü'l-Feyz Ahmed b. Muhammed b. es-Sıddîk. *el-Muğîr ale'l-ehâ-dîsi'l-mevdû'ati fî'l-Câmiu's-sağîr*. Beyrut: Dârü'r-Râidi'l-Arabî, 1. Basım, 1982.
- Gumârî, Ebü'l-Feyz Ahmed b. Muhammed b. es-Sıddîk. *el-Müddâvî li-ileli'l-Câmi's-sağîr ve şerhi'l-Münâvî*. Mısır: Dârü'l-Kütüb, 1. Basım, 1996.
- Gumârî, Ebü'l-Feyz Ahmed b. Muhammed b. es-Sıddîk. *el-Müsnevnî ve'l-bettâr fî nahri'l-anîdi'l-mi'sâr fî mâ sahha anî's-süneni ve'l-âsâr*. Kahire: Matbaatü'l-İslâmiyye, 1. Basım, 1352.
- Gumârî, Ebü'l-Feyz Ahmed b. Muhammed b. es-Sıddîk. *et-Tenkîl evi't-tak-tîl li men ebâhe't-temsîl*. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 2002.
- Gumârî, Ebü'l-Feyz Ahmed b. Muhammed b. es-Sıddîk. *Fethu'l-Vehhâb bi tahrîci ehâdîsi's-Şihâb*. thk. Hamdi Abdülmecid es-Silefî. Beyrut: Âlemü'l- Kütüb - Mektebetü'n-Nahdati'l-Arabiyye, 1. Basım, 1988.
- Gumârî, Ebü'l-Feyz Ahmed b. Muhammed b. es-Sıddîk. *Husûli't-tefrîc bi usûli't-tahrîc*. Riyad: Mektebetü Taberiyye, 1994.
- Gumârî, Ebü'l-Feyz Ahmed b. Muhammed b. es-Sıddîk. *İbrâzü'l-vehemi'l-meknûn min kelâmi İbn Haldûn, Dimeşk, 1347*. Dimeşk: Matbaa-tü't-terakkî, 1. Basım, 1347.

- Gumârî, Ebü'l-Feyz Ahmed b. Muhammed b. es-Sıddîk. *Îdâhu'l-mürîb min talîki i'lâmi'l-erîb bi hudûsi bidati'l- mehârib (Müsnedü'l-cin ve el-Mu'cemü'l-esgar ile birlikte)*, thk. Adnan Zühâr. Kazablanka: Dâru'r-Reşâd el-Hadîsiyye, 1. Basım, 2019.
- Gumârî, Ebü'l-Feyz Ahmed b. Muhammed b. es-Sıddîk. *Kat'u'l-urûki'l-verdiyye min sâhibi'l-Burûki'n-necdiyye*. Kahire: Dâru'l-Mustafâ, 1. Basım, 2007.
- Gumârî, Ebü'l-Feyz Ahmed b. Muhammed b. es-Sıddîk. *Leyse kezâlik fi'l-istidrâk ale'l-huffâz*. thk. Adnan Zühâr. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2001.
- Gül, Mutlu. *Hanefî Usulünde Hadis Tenkidi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1. Basım, 2018.
- Gül, Recep Emin. "Hadis İlminde Cerh Ta'dil Mertebeleri". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 43 (2015), 362-386.
- Güler, Zekeriya. *Zâhirî Muhaddislerle Hanefî Fakihleri Arasındaki Münakaşalar ve İhtilâf Sebepleri*. Ankara: TDV Yayınları, 1. Basım, 1997.
- Güler, Zekeriya. "Selefi Hareketin Tarihî Kökenleri ve Yöntem Problemi". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 9/3 (2009), 47-74.
- Gürler, Kadir. *Ehl-i Hadisin Düşünce Yapısı -İlk Dönem Ehl-i Hadis Örneği-*. Bursa: Emin Yayınları, 1. Basım, 2007.
- Gürler, Kadir. "Zayıf Hadisle Amel Edilip Edilmeyeceği Tartışmaları Arasında Bir Çözüm Yolu: Telakkî Bi'l-Kabûl". *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/22 (2012), 5-28.
- Haçkalı, Abdurrahman. "Ehl-i Hadis ve Ehl-i Rey Ayrışması Fıhkî mi İtikâdî mi?" *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi* 2 (2003), 59-68.
- Hâkim en-Nîsâbûrî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed. *Ma'rifetü ulûmi'l-hadîs*. thk. Seyyid Muazzam Hüseyin. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2. Basım, 1977.
- Hâkim en-Nîsâbûrî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed. *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*. thk. Mustafa Abdülkâdir Atâ. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1990.
- Kur'an-ı Kerim Meali*. çev. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 12. Basım, 2011.
- Hallâf, Abdülvehhâb. *İlmü usûli'l-fıkh*. Mısır: Mektebetü Da'veti'l-İslâmiyye, ts.
- Hâris, Ebû Muhammed b. Muhammed b. Dâhir (Ebî Üsâme) et-Temîmî. *Müsnedü'l-Hâris(Buiyetü'l-bâhis 'an zevâ'idü Müsnedi'l-Hâris)*. thk.

- Hüseyn Ahmed Sâlih el-Bâkerî. Medine: Merkezü Hıdmeti's-Sünne, 1. Basım, 1992.
- Haskefî, Sadreddin Musa b. Zekeriyya. *Müsnedü'l-İmâm el-'Azam (Haskefî rivayeti)*. Karaçi: Mektebetü'l-Büşrâ, 1. Basım, 2010.
- Hatîb el-Bağdâdî, Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. Sâbit. *Târîhu medîneti's-selâm ve ahhâru muhaddisihâ zikru kuttâniha'l-ulemâi min gayri ehlihâ ve vâridihâ*. nşr. Beşâr Avvâd Marûf. thk. Beşâr Avvâd Ma'ruf. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1. Basım, 2002.
- Hatîb el-Bağdâdî, Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. Sâbit. *el-Fakîh ve'l-mütefakkîh*. thk. Ebû Abdurrahman Âdil b. Yusuf. S. Arabistan: Dâru İbnü'l-Cevzî, 1. Basım, 1421.
- Hatîb el-Bağdâdî, Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. Sâbit. *el-Kifâye fî ilmi'r-rivâye*. thk. İbrahim Hamdi el-Medinî - Ebû Abdullah es-Sevrakî. Haydarabad: Dâru'l-Maârifî'l-Osmâniyye, 1. Basım, 1357.
- Hatîb eş-Şirbînî, Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed. *Muğni'l-muhtâc ilâ ma'rifeti meâni'l-elfâzi'l-Minhâc*. thk. Ali Muhammed Muavvaz - Adil Ahmed Abdülmevcûd. Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1. Basım, 1994.
- Hatîb, Muhammed Accâc. *es-Sünnetü kable't-tedvîn*. Kahire: Mektebetü Vehbe, 2. Basım, 1408.
- Hatiboğlu, İbrahim. "Hadis ve Sünnet Terimlerine Farklı Bir Yaklaşım: Fazlurrahman'ın Hadis ve Sünnet Ayırımı". *Marife* 1/1 (2001), 33-47.
- Hatiboğlu, İbrahim. "Muhammed Nâsirüddin el-Elbânî". *Hadis Tetkikleri Dergisi* 1/2 (2003), 219-223.
- Hatiboğlu, İbrahim. "Nâsirüddin el-Elbânî". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 32/403-405. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Hatiboğlu, İbrahim. "إخراج الشيخين للرواة المتكلم فيهم وأثره في تعديلهم أو تجرييحهم /İhrâcu's-Şeyhayn li'r- Ruvâti'l-Mütekellem fihim ve Eseruhû fî Ta'dîlihim ve Tecdîhihim". *HADITH* 4 (2020), 223-250.
- Hatiboğlu, M. Sait. "Müslüman Âlimlerin Buhârî ve Müslim'e Yönelik Eleştirileri". *İslâmî Araştırmalar Dergisi* 10/1-2-3 (1997), 1-14.
- Hayta, Mustafa. "Fıkıh Usûlünde Bir Bütüncül Okuma Yöntemi: Mutlakın Mukayyede Hamli ve Fıkıhî İhtilaflar". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/2 (2016), 143-170.
- Hâzîmî, Ebû Bekir b. Mûsâ. *Şurûtu'l-eimmeti's-sitte*. thk. Muhammed Zâhid el-Kevserî. Dimeşk: Mektebetü'l-Kudsî, 1. Basım, 1346.

- Heysemî, Ebü'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân. *Mecma'u'z-zevâ'id ve menba'u'l-fevâ'id*. thk. Hüsâmeddin el-Kudsî. Beyrut: Mektebetü'l-Kudsî, 1. Basım, 1994.
- İbn Abdilber, Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed b. Abdilberr en-Nemerî. *el-İntikâ fî fadâili's-selâseti'l-eimmeti'l-fukahâ (Mâlik, Şâfiî, Ebû Hanîfe)*. Kahire: Mektebetü'l-Kudsî, 1. Basım, 1350.
- İbn Abdilber, Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed b. Abdilberr en-Nemerî. *et-Temhîd limâ fi'l-Muvatta' mine'l-meânî ve'l-esânîd*. thk. Mustafa b. Ahmed el-Alevî - Muhammed Abdül-bekir el-Bekrî. Mağrib: Vizâratü'l-Evkâf, 1. Basım, 1387.
- İbn Adî, Ebû Ahmed Abdullah b. Adî b. Abdillâh el-Cürcânî. *el-Kâmil fî du'afâi'r-ricâl*. thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd - Ali Muhammed Muavvad. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1997.
- İbn Battâl, Ebü'l-Hasan Ali b. Halef b. Abdülmelik. *Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*. thk. Ebû Temîm Yâsir b. İbrâhim. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2. Basım, 2003.
- İbn Ebî Âsım, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. ed-Dahhâk b. Mahled eş-Şeybânî. *Kitâbü's-Sünne*. thk. Muhammed Nâsiruddîn Elbânî. Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1. Basım, 1400.
- İbn Ebî Hâtım, Ebû Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. İdrîs. *Kitâbu'l-cerh ve't-tâ'dil*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1952.
- İbn Ebî Hâtım, Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Muhammed b. İdrîs er-Râzî. *el-Cerh ve't-ta'dil*. thk. Abdurrahman b. Yahyâ el-Muallimî el-Yemânî. Haydarabad, 1. Basım, 1953.
- İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrâhîm el-Absî el-Kûfî. *el-Musannef libni Ebî Şeybe*. thk. Kemal Yûsuf el-Hût. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1. Basım, 1409.
- İbn Hacer, Ebü'l-Fadl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askâlânî. *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe*. thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd - Ali Muhammed Muavvad. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1415.
- İbn Hacer, Ebü'l-Fadl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askâlânî. *Fethü'l-Bârî bi Sahîhi'l-Buhârî*. thk. Muhammed Fuad Abdül-bâkî vd. Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 1. Basım, 1379.

- İbn Hacer, Ebü'l-Fadl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî. *Lisânü'l-Mîzân*. thk. Abdülfettah Ebû Gudde. Beyrut: Dârü'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1. Basım, 2002.
- İbn Hacer, Ebü'l-Fadl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî. *Takrîbü't-Tehzîb*. thk. Muhammed Avvâme. Suriye: Dârü'r-Rüşeyd, 1. Basım, 1986.
- İbn Hacer, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî. *Tabakâtü'l-müdellesîn (Ta'rîfü ehli't-takdîs bi-merâtibi'l-mevsûfîne bi't-tedlîs)*. nşr. Âsım b. Abdillâh Karyûtî. Zerkâ: Mektebetü'l-Menâr, 1. Basım, 1983.
- İbn Hacer, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî. *Tehzîbu't-tehzîb*. Haydarabad: Dâiratü'l-Maârifî'n-Nizâmiyyeti, 1. Basım, 1325/1907.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd b. Hazm el-Endelüsî el-Kurtubî. *el-İhkâm fî usûli'l-ahkâm*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. Beyrut: Dârü'l-Âfâk, 1. Basım, ts.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd b. Hazm el-Endelüsî el-Kurtubî. *el-Muhallâ bi'l-âsâr*. thk. Abdülgaffâr Süleyman el-Bündârî. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1. Basım, ts.
- İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî. *el-İhsân fî takrîbi Sahîhi İbn Hibbân bi tertîbi İbn Belban*. thk. Şuayb el-Arnâvut. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1. Basım, 1988.
- İbn Hibbân, Ebû Hâtim et-Temîmî el-Büstî Muhammed b. Hibbân b. Ahmed. *Kitâbu'l-mecrûhîn mine'l-muhaddisîne ve'd-duafâi ve'l-metrûkîn*. nşr. Mahmûd İbrahim Zâyed. thk. Mahmud İbrahim Zâyed. Halep: Dâru'l-Va'y, 1396.
- İbn Huzeyme, Ebû Bekr Muhammed b. İshâk b. Huzeyme es-Sülemî en-Nîsâbûrî. *Sahîhu İbn Huzeyme*. thk. Muhammed Mustafa el-'Azamî. Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1. Basım, 1975.
- İbn Kayyim, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyûb ez-Züraî ed-Dimeşkî el-Hanbelî. *Tıbbu'n-Nebevî*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1. Basım, 1958.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim. *el-Meârif*. thk. Servet Ukkâşe. Kahire: Heyetü'l-Mısriyye, 2. Basım, 1992.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî. *Sünen-ü İbn Mâce*. thk. Şu'ayb el-Arnaût vd. Dimeşk-Beyrut: Dâru'r-Risâle el-Âlemiyye, 1. Basım, 2009.

- İbn Receb el-Hanbelî, Ebû'l-Ferec Abdurrahman b. Ahmed. *Şerhu ilelî't-Tirmizî*. nşr. Nureddin Itr. thk. Hemmâm Abdurrahman Saîd. Dîmeşk: Mektebetü'l-Menâr, 1. Basım, 1987.
- İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b. Meni' ez-Zührî. *Kitâbu't-tabakâtî'l-kebîr*. nşr. Ali Muhammed Ömer. Kahire: Mektebetü'l-Hancî, 1. Basım, 1421.
- İbnü Kutluboğa, Ebu'l-Fidâ Zeynüddin Kâsım b. Kutluboğa es-Sûdûnî. *Tâcu't-terâcîm*. nşr. Muhammed Hayr Ramazan Yûsuf. Beyrut: Dâru'l-Kâlem, 1. Basım, 1413.
- İbnü'l-Arabî, Ebû Bekr Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed el-Meâfirî. *Ârizatü'l-ahvezî fî şerhi't-Tirmizî*. thk. Cemal Maraşlı. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1997.
- İbnü'l-Esîr, Ebü's-Seâdât Mecdüddîn el-Mübârek b. Esîrüddîn Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî. *en-Nihâye fî garîbi'l-hadîs*. thk. Tâhir Ahmed ez-Zâvî - Mahmud Muhammed et-Tanâhî. Beyrut: el-Mektebetü'l-İlmiyye, 1. Basım, 1979.
- İbnü'l-Münzîr, Muhammed b. İbrahim en-Nîsâbü'rî. *el-İcmâ'*. thk. Fuad Abdulmunim Ahmed. Dâru'l-Müslim, 1. Basım, 2004.
- İbnü'n-Nedîm, Ebü'l-Ferece Muhammed b. İshak. *el-Fihrist*. thk. İbrahim Ramazan. Beyrut: Dâru'l-Marife, 2. Basım, 1997.
- İbnü's-Salâh, Ebû Amr Osman b. Abdurrahman eş-Şehrezûrî. *Ma'rifetü envâi ulûmi'l-hadîs*. nşr. Nureddin Itr. Dîmeşk: Dâru'l-Fikr, 1406.
- Kâdî İyâz, Ebû'l-Fazl İyâz b. Mûsâ b. İyâz el-Yahsûbî. *Tertîbu'l-medârik ve takrîbu'l-mesâlik*. nşr. Muhammed Sâlim Hâşim. Mağrib: Matbaa-tü'l-Fadâle, 1. Basım, 1993.
- Kağanarslan, Yusuf - Beroje, Sahip. "Musarrât Hadisi Üzerinde Yapılan Usûl Tartışmaları". *Yüziüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 48 (2020), 363-388.
- Kahraman, Hüseyin. "Hadis-Fıkıh İlişkisi veya Mezhep İmamlarının Otoritesi". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26/1 (2017), 1-37.
- Kahveci, Nur - Kuş, Fatih. "Hâss Lafzın Beyani Konusunun Mezhep Farklılıklarına Etkisi". *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 36 (2020), 279-306.
- Kal Hussien, Omar - Muhammed, Abdulaziz. "Kütüb-i Sitte Kavramının; Tarihi, Anlamı, Diğer Hadis Kitapları Arasından Seçilme Kriterleri". *HADITH* 7 (2021), 192-216.
- Kallek, Cengiz. "İbnü's-Selcî". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 21/203-204. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

- Karagözlü, Mustafa Macit. *Zayıf Râviler Duafâ Literatürü ve Zayıf Rivâyetler*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1. Basım, 2014.
- Karahan, Abdullah. "Türkiye'de Cerh ve Ta'dîl ile Alakalı Yapılmış Çalışmalar". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/2 (2004), 183-196.
- Kâsânî, Alâüddin Ebû Bekir b. Mesud b. Ahmed. *Bedâiu's-sanâi' fî tertîbi's-şerâi'*. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1986.
- Kazan, Tahsin. *Suyûtî'nin el-Camiu's-Sağır'inde Yer Alan Uydurma Rivayetler*. Ankara: Son Çağ Yayınları, 1. Basım, 2023.
- Keskin, Yusuf Ziya. "Hadis Usulünde Ferd ve Garib". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/6 (2001), 27-41.
- Keskin, Yusuf Ziya. *Recm Cezası Ayet ve Hadis Tahlilleri*. İstanbul: Beyan, 1. Basım, 2001.
- Kettânî, Ebû Hureyre Abdurrahman b. Muhammed el-Bâkır. *Min a'lâmi'l-Mağribi'l-Arabî fî'l-karni'r-râbî aşera ve nebzetün an hareketi'l-ulemâi'l-İslâmiyye ba'de'l-istiklâl*. Beyrut: Dâru'l-Beyârik, 1. Basım, 2001.
- Kevserî, Muhammed Zâhid. *el-İmtâ' bi-sîrati'l-İmâmeyn: Hasan b. Ziyâd ve sâhibühû Muhammed b. Şücâ'*. Kahire: el-Mektebetü'l-Ezheriyye li't-Türâs, ts.
- Kevserî, Muhammed Zâhid. *en-Nüketü't-Tarîfe fî't-tahaddüsi an rudûdi İbn Ebî Şeybe alâ Ebî Hanîfe*. Mısır: el-Mektebetü'l-Ezheriyye li't-Türâs, 1420.
- Kevserî, Muhammed Zâhid. *et-Tahrîrü'l-vecîz fîmâ yebteğhi'l-müsteciz*. thk. Abdülfettah Ebû Gudde. Halep: Mektebetü'l-Matbûati'l-İslâmiyye, 1. Basım, 1993.
- Kevserî, Muhammed Zâhid. *Fıkhü Ehli'l-İrâk ve Hadîsühüm*. thk. Abdülfettah Ebû Gudde. Kahire: el-Mektebetü'l-Ezheriyye li't-Türâs, 1. Basım, 2002.
- Kevserî, Muhammed Zâhid. *Hüsni't-tekdâf fî sîreti'l-İmam Yusûf el-Kâdî*. Kahire: el-Mektebetü'l-Ezheriyye li't-Türâs, 2002.
- Kevserî, Muhammed Zâhid. *İhkâkü'l-hakk bi ibtâli'l-bâtl fî Muğsi'l-halk veylühû Akvamu'l-Mesâlik*. Kahire: el-Mektebetü'l-Ezheriyye li't-Türâs, 1988.
- Kevserî, Muhammed Zâhid. *İrgâmü'l-Merîd fî Şerhi'n-Nazmi'l-atîd li tevessüli'l-Mürîd*. Kahire: el-Mektebetü'l-Ezheriyye li't-Türâs, 1. Basım, ts.

- Kevserî, Muhammed Zâhid. *Makâlât*. çev. Eyüp Tuncer - Bekir Karadağ. İstanbul: Tahkik Yayınları, 1. Basım, 2023.
- Kevserî, Muhammed Zâhid. *Makâlâtü'l-Kevserî*. çev. Ebubekir Sifil. İstanbul: Rihle Kitap, 1. Basım, 2014.
- Kevserî, Muhammed Zâhid. *Makâlâtü'l-Kevserî*. Kahire: el-Mektebetü't-Tefikiyye, ts.
- Kevserî, Muhammed Zâhid. *Mukaddimât*. çev. İsmail Karagözoğlu. İstanbul: Tahkik Yayınları, 1. Basım, 2023.
- Kevserî, Muhammed Zâhid. *Mukaddimâtü'l-İmâm el-Kevserî*. Beyrut: Dâru's-Süreyyâ, 1997.
- Kevserî, Muhammed Zâhid. *Te'nîbü'l-Hatîb alâ mâ sâkahû fî tercemeti Ebî Hanîfete mine'l-ekâzîb veylühû et-Terhîb binakdi'd-Te'dîb*. Kahire: el-Mektebetü'l-Ezheriyye li't-Türâs, 1990.
- Kılıç, Husi. "Ahmed Emin". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 2/63-64. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.
- Kırbaçoğlu, M. Hayri. *Ehli Sünnetin Kurucu Ataları Ashabü'l-Hadise Göre Allah'ın Sıfatları Meselesi*. Ankara: Otto Yayınları, 1. Basım, 2011.
- Kırbaçoğlu, M. Hayri. *İslam Düşüncesinde Sünnet (Eleştirel Bir Yaklaşım)*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 14. Basım, 2017.
- Kızıl, Fatma. *Müşterek Râvi Teorisi ve Tenkidî*. İstanbul: İSAM Yayınları, 2. Basım, 2019.
- Koca, Ferhat. "Has". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 16/264-267. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Koca, Ferhat. "İslâm Hukuk Usûlünde Daraltıcı Yorum Metodu Olarak Tahsis". *İslâmî Araştırmalar Dergisi* 16/3 (2003), 430-443.
- Koca, Ferhat. "Tahsis". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 39/432-434. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Koçinkağ, Mansur. *Erken Dönem İslam Hukuk Düşüncesinde Re'y ve Hadis*. İstanbul: Rağbet, 1. Basım, 2019.
- Koçinkağ, Mansur. "İmam Şafî'nin Mürsel Hadis Anlayışı". *JIRS* 7 (2014), 61-80.
- Köktaş, Yavuz. "Bazı Yeni Sünnet Tanımları Üzerine". *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* 12 (2002), 95-160.
- Köktaş, Yavuz - Gümüş, Fatih. "Mürsel Hadis Kavramının Gelişiminde İbnü's-Salâh'ın Rolü". *RTEÜİF* 1/6 (2019), 242-263.

- Kuraşî, Muhyiddin Ebû Ahmed Abdülkâdir b. Muhammed b. Muhammed b. Nasrullah b. Sâlim b. Ebü'l-Vefâ. *el-Cevâhirü'l-Mudiyye fî tabakâti'l-Hanefiyye*. Kahire: Dâru Hicr, 2. Basım, 1993.
- Kurt, İsmail. "Ricâl Tenkidinde Teâruz: Râvî'nin Tevsik ve Tekzib'i Öze-
linde". *Marife* 22/2 (2022), 739-758.
- Kutlu, Sönmez. *İslam Düşüncesinde İlk Gelenekçiler Hadis Taraftarlarının İman Anlayışı Bağlamında Bir Zihniyet Analizi*. Ankara, 2002.
- Macit, Yunus. "Bir Hadis Münekkidinin Bir Râvi Hakkında Farklı Değer-
lendirmelerde Bulunmasının Nedenleri". *Tabula-Rasa: Felsefe-
Teoloji* 6/15-16 (2006), 297-321.
- Mâlik b. Enes, Ebû Abdillâh b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî. *Muvatta Mâlik (Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî rivayeti)*. thk. Abdülvehhâb Abdüllatîf. Kahire: el-Mektebetü'l-İlmiyye, 2. Ba-
sım, 1979.
- Mâlik b. Enes, Ebû Abdillâh b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî. *Muvatta (Yahyâ b. Yâhyâ el-Leysî Rivayeti)*. thk. Muhammed Fuad Abdülbâkî. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 1. Basım, 1985.
- Maraşlı, Yusuf. *Nesrî'l-Cevâhir ve'd-Dürer fî ulemâi'l-karni'r-râbi' aşer (Zeylühü 'ikdû'l-Cevher)*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1. Basım, 2006.
- Mekkî, Muvaffak b. Ahmed. *Menâkıbu Ebî Hanîfe*. Beyrut: Dâru'l-Kütü-
bi'l-Arabî, 1. Basım, 1981.
- Memdûh, Mahmud Saîd. *Müsâmeretü's-Sıddîk bi badi ahvâli Ahmed bin Sıddîk*, ts.
- Merginânî, Ebü'l-Hasen Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Abdilcelîl el-Fer-
gânî. *el-Hidâye fî şerhi Bidâyetü'l-mübtedî*. thk. Tılâl Yusuf. Beyrut:
Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 1. Basım, ts.
- Mervezî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Nasr b. Yahyâ el-Mervezî. *Muhta-
sar (Kıyâmü'l-leyl ve kıyâmü'r-Ramazân ve kitâbü'l-vitr)*. Faysa-
labad: Hadis Akademisi, 1998.
- Mizzî, Ebü'l-Haccâc Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdirrahmân b. Yûsuf. *Tehzî-
bü'l-Kemâl fî esmâi'r-ricâl*. thk. Beşşâr Avvâd Ma'ruf. Beyrut: Mü-
essesetü'r-Risâle, 2. Basım, 1983.
- Molla Hüsvrev, Muhammed b. Ferâmuz b. Ali. "Mirkatu'l-usul". çev. Halit
Ünal. *Avrupa İslam Üniversitesi İslam Araştırmaları Dergisi* 2/3
(2009), 27-49.
- Muhammed Ebû Zehra. *Usûlu'l-Fıkh*. Beyrut: Dâru'l-Fıkr, 1. Basım, 1958.
- Muhammed İzzuddîn Selâm. "Buhârî'nin Ricâli". çev. Mustafa Taş. *Şır-
nak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/18 (2017), 259-263.

- Muhammed Kâsım Abdu'l-Hârisî. *Mekânetü'l-İmâm Ebî Hanîfe beyne'l-Muhaddisîn*. Pakistan: Câmiatü'l-İslamiyye, 2012.
- Muslu, Ramazan. "Muhammed Zahid el-Kevseri ve Tasavvuf". *Uluslararası Düzceli M. Zahid Kevseri Sempozyumu*, 691-702.
- Mustafa es-Sibâî. *es-Sünnetü ve mekânetehâ fi't-teşrî'l-İslâmî*. Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 2. Basım, 2000.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. el-Kuşeyrî. *el-Müsnedü's-sahîhu'l-muhtasaru mine's-süneni bi-nakli'l-adli ani'l-adli an Rasûlillah*. thk. Muhammed Fuad Abdülbâkî. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 1. Basım, 1955.
- Nâblusî, Abdülganî b. İsmail. *Keşfü's-sitr 'an farziyyeti'l-vitr*. Mısır: Matbatü's-Saade, 1. Basım, 1951.
- Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî. *el-Müctebâ mine's-sünen (es-Sünenü's-suğra li'n-Nesâî*. thk. Abdülfettâh Ebû Gudde. Halep: Mektebü'l-Matbûâtî'l-İslâmiyye, 2. Basım, 1986.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî. *Tehzîbü'l-esmâ ve'l-lügât*. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, ts.
- Öz, Betül. *-Hadise Modern Yaklaşımlar- Ahmed Emin*. Ankara: Fecr Yayınları, 1. Basım, 2024.
- Özafşar, Mehmet Emin. *Hadisi Yeniden Düşünmek*. Ankara: Otto Yayınları, 4. Basım, 2017.
- Özafşar, Mehmet Emin. *İdeolojik Hadisçiliğin Tarihi Arka Planı*. Ankara: Otto Yayınları, 3. Basım, 2017.
- Özafşar, Mehmet Emin. *Muhammed Zâhid el-Kevserî, Hayatı Eserleri Fikirleri ve Hadisçiliği*. Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1989.
- Özafşar, Mehmet Emin. "Muhammed Zâhid el-Kevserî 'Hadis Yönü'". *Muhammed Zâhid el-Kevserî Hayatı-Eserleri-Tesirleri*. ed. Necdet Yılmaz. 83-105. Sehâ Neşriyat, 1996.
- Özarpınar, Fatma Betül. *Haneft İctihad Usulünde İtlak ve Takyid*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Doktora Tezi, 2018.
- Özcan, Kemal. "Buhârî ve Müslim'in Sahihleri Hakkında Farklı Görüşler". *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/40 (2014), 215-244.
- Özçelik, Harun. "Hadislerde Lafız İhtilafına Farklı Yaklaşımlar ve Çözüm Metodları Üzerine". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 27 (2007), 179-201.
- Özdemir, Veysel. "Aceleci Hadis Yorumu ve Bunun Doğurduğu Sakıncalar". *Academic Knowledge* 2/1 (2019), 1-15.

- Özdemir, Veysel. “‘Amr b. Şuayb An Ebîhi An Ceddihî’ İsnadının Tenkit ve Tahlili”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/1 (2008), 227-245.
- Özdemir, Veysel. “Kûfe’de İrsâl ve Tedlîsin Çok Olmasının Gerekçeleri Üzerine”. *HADITH* 3 (2019), 7-35.
- Özdemir, Veysel. *Tedlis Değerlendirmelerinde Usul*. Ankara: İlahiyat Yayınları, 1. Basım, 2014.
- Özen, Şükrü. “Nehaî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32/535-538. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Özen, Şükrü. “Rebîa b. Ebû Abdurrahman”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Özgül, M. Kayahan. “Tenkidi Eleştirmek”. *Hece Eleştiri Özel Sayısı*/77-78-79 (2003), 7-13.
- Özkan, Halit. *Hicrî İlk İki Asırda Farklı Şehirlerde Amel Telakkisi Oluşumunda Sünnet ve Hadisin Yeri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Doktora Tezi, 2006.
- Özkan, Halit. Ehl-i Hadis ve Cehmiyye’nin Kur’an-Sünnet Anlayışı, *İslam Geleneğinde ve Modern Dönemde Hadis ve Sünnet*. İstanbul: Kuramer, 2020, 159-191.
- Özşenel, Mehmet. *Arz Yöntemi Özelinde Hanefî Hadis Anlayışının Teşekkülü*. İstanbul: İFAV, 1. Basım, 2018.
- Özşenel, Mehmet. *İlk Dönem Hadis-Rey Tartışmaları Şeybânî Örneği*. İstanbul: İFAV, 3. Basım, 2022.
- Öztürk, Mustafa. *Mevâlînin Hadis Rivayetindeki Yeri (Hicrî I. ve II. Asır)*. İstanbul: Yedirenk, 2012.
- Pezdevî, Ali b. Muhammed. *Usûlu’l-Pezdevî/Kenzu’l-vusûl ilâ ma’rifeti’l-usûl*. thk. Sait Bektaş. Medine- Beyrut: Dâru’s-Sirâc-Dâru’l-Beşâiri’l-İslamiyye, 2. Basım, 2016.
- Polat, Selahattin. “Ferd”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 12/368-369. İstanbul: TDV Yayınları, ts.
- Polat, Selahattin. *Mürsel Hadisler ve Delil Olma Yönünden Değeri*. Ankara: TDV Yayınları, 1985.
- Sandıkçı, S. Kemal. *Sahîh-i Buhârî Üzerine Yapılan Çalışmalar*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1. Basım, 1991.
- Sarıtaş, Murat. *Irak ve Semerkant Hanefî Meşâyihinin Lafızların Delaletiyle İlgili Yaklaşımlarının Mukayesesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, ts.

- Saymerî, Ebû Abdillâh el-Hüseyin b. Ali b. Muhammed. *Ahbâru Ebî Hanîfe ve ashâbih*. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 2. Basım, 1985.
- Selvî, Mustafa el-Yusûfî es-Süfyânî. *Tenbîhü'l-Kârî ilâ Fedâihi Ahmed b. Sîddîk el-Gumârî*. Marakeş, 1996.
- Serahsî, Ebû Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed. *el-Mebsût*. Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 2. Basım, 1993.
- Serahsî, Ebû Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed. *Usûlî's-Serahsî*. thk. el-Afğânî Ebu'l-Vefâ. Haydarabad: İhyâu'l-Maârif, 1. Basım, 1395.
- Sıbt İbnü'l-Cevzî, Şemseddin Ebü'l-Muzaffer Yusuf b. Kızıoğlu b. Abdullah. *Mirâtü'z-zamân fî tevârîhi'l-'ayân*. thk. Muhammed Bereket vd. Dimeşk: Dârü'r-Risâleti'l-İlmiyye, 1. Basım, 2013.
- Sifil, Ebubekir. "İslam Düşüncesinde Sünnet Üzerine". *Bilgi ve Hikmet* 6 (1994), 126-148.
- Sifil, Ebubekir. "Makâlâtü'l-Kevserî'nin Değerlendirilmesi". *Muhammed Zâhid el-Kevserî Hayatı-Eserleri-Tesirleri*. ed. Necdet Yılmaz. 147-171. Sehâ Neşriyat, 1996.
- Soylu, Ayşenur - Kahraman, Hüseyin. "Fıkhi Hadislerin Rivayet Değeri Bağlamında 'Beyyine ve Yemin Hadisi'nin Tahric ve Tenkidi". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/2 (2008), 709-727.
- Suiçmez, Yusuf. "Budâ'a ve Kulleteyn Rivayetleri Konusundaki İhtilafın Tahlil ve Tahkiki". *Hadis Tetkikleri Dergisi* 2/13 (2015), 45-76.
- Suyûtî, Ebû'l-Fazl Celaledîn Abdurrahman b. Ebû Bekir. *Tebyîdu's-sahîfe bi-menâkıbi Ebî Hanîfe*. thk. Mahmud Muhammed Mahmud Hasan Nassâr. Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1. Basım, 1990.
- Sühreverdi, Şehâbeddîn. *el-Avârifü'l-Meârif, ve meahû Gunyetü'l-Ârif bi tahrîci ehâdisi Avârifü'l-Meârif*. thk. Edîp el-Kimvânî - Muhammed Mahmud Mustafa. Mekke: el-Mektebetü'l-Mekkiyye, 2001.
- Sülemî, Muhammed b. Fâtımî. *İs'âfu İhvânî'r-Râğibîn*. Mağrib: Matbaa-tü'n-Necâhi'l-Cedîde-Dârü'l-Beyzâ, 1. Basım, 1992.
- Şaban, Zekiyüddin. *Usûlü'l-fihki'l-İslâmî*. Beyrut: Dârü'l-Kütüb, 2. Basım, 1971.
- Şâfiî, Muhammed b. İdrîs. *er-Risâle*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. Mısır: Mustafa el-Bâbî, 1. Basım, 1358.
- Şahyar, Ataullah. "Ehl-i Hadis Tarafından Ebu Hanife'ye Yöneltilen Tenkitler". *Journal of Islamic Research* 6/1 (2013), 6-21.
- Şahyar, Ataullah. *Ehl-i hadîs ve Ehl-i Re'y İtilafları (İbn Ebî Şeybe ve Ebû Hanîfe Örneği)*. İstanbul: Akdem Yayınları, 2011.

- Şahyar, Ayşe Esra Ağırakça. *Kütüb-i Sitte'den Örneklerle Zayıf Hadis Rivâyeti Metodolojik Anlam ve Yorum*. İstanbul: Akdem Yayınları, 2011.
- Şakar, Mehmet. *Ebu'l-Feyz el-Gumârî ve Hadisçiliği*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Doktora Tezi, 2022.
- Şeker, Necmeddin. "İslam Kültüründe Tenkit ve Tenkit Adabı". *Akademik Siyer Dergisi* 4 (2021), 95-108.
- Şeybânî, Muhammed b. Hasan. *el-Hucce alâ ehli'l-Medîne*. thk. Mehdi Hasan el-Keylânî. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 3. Basım, 1403.
- Şeybânî, Muhammed b. Hasan. *Kitâbu'l-Âsâr*. thk. Hâlid Avvâd. Beyrut: Dâru'n-Nevâdir, 1. Basım, 2008.
- Taberânî, Ebû'l-Kâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb. *el-Mu'cemü'l-evsat*. thk. Târik b. 'Ivâdullah b. Muhammed - Abdülmuhsin b. İbrahim el-Huseynî. Kahire: Dârü'l-Haremeyn, 1. Basım, 1995.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî el-Bağdâdî. *Câmiu'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'an*. thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî. Hicr: Dârü'l-Hicr, 1. Basım, 2001.
- Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Selâme b. Abdülmelik b. Selame el-Ezdî el-Mısırî. *Muhtasaru ihtilâfi'l-ulemâ*. thk. Abdullah Nezir Ahmed. Beyrut: Daru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1. Basım, 1995.
- Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Selâme b. Abdülmelik b. Selame el-Ezdî el-Mısırî. *Şerhu meâni'l-âsâr*. thk. Muhammed Zührî en-Neccâr - Muhammed Seyyid Câd el-Hakk. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1. Basım, 1994.
- Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Selâme b. Abdülmelik b. Selame el-Ezdî el-Mısırî. *Şerhu müşkili'l-âsâr*. thk. Şuayb el-Arnâvut. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1. Basım, 1415.
- Tatlı, Bekir. "Hadis Usulünde Râvi ve Rical Tenkidinin Teolojik Temelleri". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20/2 (2020), 410-434.
- Telîdî, Abdullah. *Hayâtü Şeyh Ahmed b. es-Sıddîk veylühû el-Mübeşşirâti't-Telîdiyye*. Tıtvân: Matbaatü'l-Mehdiyye, 1. Basım, ts.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa. *el-Câmiu'l-kebîr (Sünenü't-Tirmizî)*. nşr. Beşâr Avvâd Ma'rûf. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 3. Basım, 1988.
- Tokâdî Mustafa Efendi. *Tahbîzü'l-Mathûn el-Kânûn Fi't-Tıb Tercümesi*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 1. Basım, 2018.

- Tomar, Cengiz. “el-Melikü'l-Muazzam”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 29/71-73. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Tunç, Mazhar. *Modern Mağribte Hadis (Gumârîler)*. Ankara: İlahiyat Yayınları, 1. Basım, 2022.
- Turan, Mehmet. “Hanefî ve Malikî Usûl Âlimlerinin Mursel Hadis Yaklaşımı”. *Tokat İlmîyat Dergisi*. 10/2 (2022), 431-450
- Turhan, Halil İbrahim - Zeki, Kadir. “Çok Zayıf Hadis: Bir Mefhumun Geçmişten Günümüze Gelişim Seyri”. *Kocatepe İslami İlimler Dergisi* 7/1 (2024), 190-212.
- Tuzcu, Recep, *Hanefî Usûlünde Hadis -Debûsî Örneği-* İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1. Basım, 2014.
- Türcan, Zişan. “Bazı Hanefî Usulcülerin Mana ile Rivayet Meselesine Yaklaşımları”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 27 (2011), 109-126.
- Türcan, Zişan. “Üçüncü Asır Hadis Musannefâtı Üzerinde eş-Şâfiî’nin Etkisi”. *Hadis Tetkikleri Dergisi (HTD)* 7/1 (ts.), 1-87.
- Türkmânî, Abdülmecid. *Dirâsât fî usûli’l-hadîs alâ menheci’l-Hanefiyye*. Dimeşk: Dâru İbn Kesîr, 2. Basım, 2015.
- Uğur, Mehmet. *Hanefilerde Mezhep İçi Tercih ve Usulü*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1. Basım, 2019.
- Uğur, Mücteba. “Cerh ve Ta’dil İlmi Yönünden Sahîhu’l-Buhârî Râvileri”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 32/1992 (ts.), 111-120.
- Uslu, Rıfat. “İslam Fıkıh Usulünde Mutlak’ın Mukayyed’e Hamli”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 10/54 (2017), 1039-1043.
- Uslu, Rıfat. “İslam Hukukunda Sürgün Cezası”. *Yeni Fikir* 7/14 (2015), 120-131.
- Ünal İsmail Hakkı, *İmam Ebu Hanîfe’nin Hadis Anlayışı ve Hanefî Mezhebinin Hadis Anlayışı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 5. Basım, 2018.
- Ünal, Yavuz. *Hadisleri Tespitte Yöntem Sorunu (Akla uygunluk-Akla Aykırılık)*. Samsun: Etüt Yayınları, 1. Basım, 1999.
- Vâil Hammûd Hazâ’ Radmân. “إزالة إيهام القائلين بوجود الجهالة في بعض رجال الصحيحين”. *Ezher Üniversitesi Aysut Usûlü’l-dîn ve’l-da’ve Fakültesi Dergisi* 3/39 (2019), 2661-2900.
- Vâkidî, Muhammed b. Amr b. Vâkid es-Sehmî. *el-Meğâzî*. thk. Marsden Jones. Beyrut: Dâru’l-Âlemî, 1989.

- Yemânî, Abdurrahman b. Yahyâ el-Muallimî. *et-Tenkîl bimâ fi Te'nîbi'l-Kevserî mine'l-Ebâtîl*. thk. Nâsiruddîn Elbânî. Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 2. Basım, 1986.
- Yıldırım, Enbiya. *Buhârî'nin Ebû Hanîfe ve Hanefîlere Bakışı*. İstanbul: Ensar Yayınları, 1. Basım, 2019.
- Yıldırım, Enbiya. "Hz. Muhammed'in Son Kez Mescide Gitmesi -İlgili Rivayetlerin Tahlili-". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/1 (2001), 201-216.
- Yılmaz, Muhammet. "Mevkûf Hadisler ve Hükmen Merfû Kavramı". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (2001), 161-179.
- Yüceer, Mustafa. "Modern Dönem Muhaddislerin Eleştiri Yöntemleri (Gumârî'nin Münâvî'ye Yönelttiği Tenkitler Örneğinde)". *İslâm Düşüncesinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlâkı- III: (M. XII.-XIX. Yüzyıl Arası)*, 317-332.
- Yüceer, Mustafa - Çakır, Furkan. "Klasik ve Modern Dönemde Yalan Haberin Tespiti: Hadis Usûlü ve Doğrulama Platformları Özelinde Mukayeseli Bir Yaklaşım". *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi* 4/1 (2021), 171-193.
- Yüceer, Mustafa. "Hadis İlminde 'Cemaat' ve 'Ravâhü'l-Cemâa' ille'l-Buhârî" Kavramı (Buhârî'nin Kütüb-i Sitte'den Ayrılma Gerekçeleri)". *Mevzu – Sosyal Bilimler Dergisi* 12 (2024), 923-960.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân et-Türkmânî el-Fârikî ed-Dimeşkî. *Menâkibu'l-İmâm Ebu Hanîfe ve sâhibeyhi*. nşr. Muhammed Zâhid b. el-Hasan Kevserî & Ebu'l-Vefâel-Efgânî. thk. Muhammed Zâhid el-Kevserî. Haydarabad: Lecnet-ü İhyâi'l-Maârif en-Nu'mâniyye, 3. Basım, 1987.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân et-Türkmânî el-Fârikî ed-Dimeşkî. *Tezhîbü Tehzîbü'l-Kemâl fî esmâi'r-ricâl*. thk. Mecdi es-Seyyid Emin - Guneym Abbâs Guneym. Kahire: el-Fârûku'l-Hadîse, 1. Basım, 2004.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân et-Türkmânî el-Fârikî ed-Dimeşkî. *Mîzânü'l-İtidâl fî nakdi'r-ricâl*. thk. Ali Muhammed el-Bîcâvî. Beyrut: Dâri'l-Ma'rife, 1. Basım, 1963.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân et-Türkmânî el-Fârikî ed-Dimeşkî. *Siyerü 'Âlâmi'n-nübelâ*. thk. Şuayb el-Arnâvut v.dğr. . Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 3. Basım, 1985.
- Zeylaî, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdullah b. Yûsuf b. Muhammed. *Nasbü'r-râye li-tahrîci ehâdisi'l-Hidâye*. thk. Muhammed Avvâme. Beyrut: Dâru Reyyân, 1. Basım, 1997.

Eser-Rey İhtilâfında
Gumârî'nin Kevserî'ye Eleştirileri

Mustafa YÜCEER

872

İslam ilim geleneğinde bilgi etkileşiminin doğurduğu sonuçlar, şahısların birikimi, anlama biçimi veya yorumlama kabiliyetinden kaynaklı sebeplerle farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu durumun tabii neticesi olarak bir yönüyle ilahî olan hadis metinlerinin kabul süreçlerindeki ayrışmaların yanı sıra delil sayılmaları ve hüküm ifade etmeleri; mezhep ya da kişilere göre anlam değişiklikleri meydana getirmiştir.

Bu çalışmada ehl-i hadis ehl-i rey ihtilafının son dönemdeki seyri, Ebü'l-Feyz Ahmed el-Gumârî tarafından Muhammed Zâhid el-Kevserî ve Ebû Hanîfe'ye yöneltilen eleştiriler ihtilaf, eleştiri ve polemik düzeyinde incelenmiştir. Asırlar boyu tartışılan konuların dile getiriliş biçimi başta olmak üzere ihtilaf kültürünün polemik düzeyine geçmesi ve ehl-i rey'in tenakuza düştüğüne yönelik iddialar, Gumârî'nin *Beyânü telbisi'l-müfteri: Muhammed Zâhid el-Kevserî* isimli kitabı etrafında değerlendirilirken bahse konu tartışmalar, Kevserî'nin eserlerinden ve Hanefî literatüründen mukayese edilmiştir. Bu doğrultuda hadis usulünün önemli konuları ve hadisle doğrudan ilişkisi olan fıkıh usulünden meseleler ele alınırken cerh-tadil ve râvilere yöneltilen tenkitler de çalışma boyunca tahlil edilmiştir. Ayrıca Gumârî'nin yer yer iddia ve tenakuz ötesine geçen ithamları da okuyucunun takdirine sunulmuştur.

www.fcr.com.tr

ISBN-13: 978-625-6123-25-0

9 786256 123250

doi.org/10.70458/fcr.9786256123250